Kiezen tussen macht of onmacht

Michiel van Hulten

‘It’s the Sun wot won it’, kopte de grootste Britse boulevardkrant in 1992 nadat Labour-leider Neil Kinnock de verkiezingen verrassend had verloren van de Conservatieve premier Major. Waarmee de krant maar wilde zeggen dat het aan de Sun te danken was dat Groot Britannië was behoed voor het linkse gevaar. ‘Will the last person to leave Britain please switch off the lights?’ had de tabloid een dag eerder in broodletters op de voorpagina gevraagd, boven een weinig vleiende foto van de Labour-voorman. Campagne-journalistiek heet dat. Ze hebben er een handje van aan de andere kant van het kanaal.

In Nederland kennen we eigenlijk geen campagne-journalistiek. In de jaren zeventig voerde de Telegraaf nog strijd tegen ‘de socialisten’ onder aanvoering van Den Uyl, maar die vijandige houding is - sinds Wim Kok de overheidsfinanciën op orde bracht en de hypotheekrenteaftrek heilig verklaarde - verleden tijd. Op het rellerige Netwerk na is de Nederlandse journalistiek in het algemeen vrij terughoudend in haar berichtgeving. Daar lijkt nu verandering in te komen met de campagne voor de Europese grondwet. Deze keer is het echter niet de krant van wakker Nederland die de mensenmassa’s ophitst (politiek commentator Kees Lunshof van de Telegraaf verklaarde deze week juist enthousiast vóór de grondwet te zijn), maar het lijfblad van 's lands links-liberale elite, de o zo keurige Volkskrant. De voormalige katholieke spreekbuis heeft het Fortuyn-trauma nog niet verwerkt en stelt haar kolommen nu ter beschikking aan verwarde babyboomers die na veertig jaar zwijgen over Europa opeens ontdekt hebben dat een internationale verdragstekst van een paar honderd pagina’s het einde van Nederland as we know it inluidt.

Aanvoerder van deze Dad’s Army is moleculair bioloog Ronald Plasterk, die in zijn columns in de Volkskrant en in het tv-progamma Buitenhof de non-argumenten van het ja-kamp op even vakkundige als vernietigende wijze fileerde. Wekenlang hield hij zijn lezers en kijkers in spanning: doet-ie het wel of doet ie het niet? Stemt ie voor of stemt ie tegen? In de krant van 20 mei gaat de kogel door de linkse kerk: Plasterk is tégen de grondwet. En wel om drie redenen. Ten eerste zorgt de opheffing van het vetorecht op tal van terreinen voor een ‘centralisatie van macht’ in Brussel, en aangezien macht een zero sum game is, betekent meer macht voor

Brussel minder macht voor Nederland. Die centralisatie van macht wordt volgens Plasterk door het ja-kamp beargumenteerd als noodzakelijke reactie op de uitbreiding van de Unie, maar aangezien hij, Plasterk, daar nooit expliciet mee heeft ingestemd, is hij het ook met die centralisatie van macht niet eens. Ten tweede zegt Plasterk dat Europa zich met te veel zaken bemoeit, zoals de opsplitsing van de NS en de hoge btw voor kappers en schoenmakers. De grondwet, schrijft Plasterk, 'ontneemt lidstaten de macht zaken te regelen zoals men zelf wil'. De derde reden (het staat er echt!), is dat de grondwet te dik is. Een onding, wil te veel regelen, onhelder. Plasterk concludeert dat een ja-stem zal worden uitgelegd als steun voor een federaal Europa, en dat een nee-stem weliswaar niet eenduidig kan worden uitgelegd, maar dat het de enige manier is om als kiezer te zeggen dat je tegen een Brusselse overheid bent 'die in Nederland de lakens uitdeelt'.

Op de argumenten van Plasterk valt heel wat af te dingen. Ten eerste de bewering dat de grondwet een centralisatie van de macht behelst, en dat macht een zero sum game is. Volgens Van Dale ontleent macht zijn betekenis niet aan waar het wordt uitgeoefend, maar aan wat ermee wordt bereikt: 'mogelijkheid om dingen te laten gebeuren zoals men wil' of 'vermogen om iets te doen, te beïnvloeden'. Het overhevelen van bevoegdheden van Den Haag naar Brussel leidt dus wel degelijk tot meer macht, want meer invloed en betere resultaten. En daar ging het toch om in Europa? Van 1957 tot 1986 was het weliswaar de ambitie van Europa om een interne markt zonder binnengrenzen tot stand te brengen, maar kwam van die ambitie weinig terecht, omdat ieder land over een veto beschikte en daar ook gebruik van maakte. De lidstaten raakten geen formele bevoegdheden kwijt (lang leve de soevereiniteit!), maar kregen dan ook niets voor elkaar (jammer voor de economie en de werkgelegenheid). In 1986 besloot men, mede op aandringen van nota bene Margaret Thatcher, het vetorecht in te ruilen voor meerderheidsbesluitvorming. Binnen zes jaar waren vrijwel alle maatregelen die al decennia op de plank lagen in wetgeving omgezet, en in 1992 konden de grenzen open.

Nog een voorbeeld: tot 1986 beschikte ieder land op het punt van milieuwetgeving over een veto. Formeel was Den Haag dus bevoegd om lucht- en watervervuiling uit het buitenland tegen te houden. In de praktijk houdt vervuiling zich uiteraard niet aan landsgrenzen, dus had die bevoegheid weinig betekenis. Door het veto op te geven en samen te werken beschikte Den Haag eindelijk over 'het vermogen om iets te doen'. Hoezo zero sum game? En zo is het ook met al die terreinen in de grondwet waar de lidstaten hun veto opgeven, zoals asielbeleid, immigratie, politiesamenwerking en grensbewaking. De keuze is niet tussen meer of minder

macht, maar tussen onmacht en macht.

Ten tweede het argument van Plasterk dat Europa zich met te veel zaken bemoeit, en dat het lidstaten de macht ontneemt ‘zaken te regelen zoals men zelf wil’. De reden dat op Europees niveau afspraken worden gemaakt, is dat sommige problemen alleen Europees kunnen worden opgelost (zie hierboven). Zulke afspraken hebben alleen zin als iedereen zich er ook aan houdt (daar hebben we een Hof van Justitie voor). Je zou het ook anders kunnen formuleren: Europa biedt Nederland de mogelijkheid zaken te regelen die het in z’n eentje niet voor elkaar zou krijgen. Natuurlijk worden soms besluiten genomen waar we het niet helemaal - of, zeer zelden, helemaal niet - mee eens zijn. De indeling van kappers en schoenmakers in het hoge btw-tarief is daar een voorbeeld van, ook al hebben wij als land wel degelijk baat bij afspraken die ervoor zorgen dat landen elkaar niet blijven beconcurreren met telkens weer lagere btw-tarieven. Dat zou inkomstenderving en dus lagere overheidsuitgaven tot gevolg hebben. Ook de andere EU-landen krijgen niet altijd hun zin, en uiteindelijk gaat het om de vraag of alle regels bij elkaar opgeteld voor Nederland gunstig uitpakken. Zeker, af en toe gaat de bemoeienis van Brussel verder dan nodig is om resultaten te bereiken (daar heeft men in Den Haag ook wel eens last van). Maar daarmee bouw je nog geen casus tegen de grondwet. Integendeel:

- De grondwet levert geen beleid op maar schept slechts kaders waarbinnen besluiten kunnen worden genomen. Hoe die besluiten er vervolgens uitzien hangt af van de vraag welke politici wij en andere landen naar Brussel sturen om te onderhandelen. Kiezen we in Nederland voor een rechts kabinet en stemt de burger voor een rechts Europees Parlement, dan heeft dat uiteraard ook gevolgen voor de besluitvorming uit Brussel, want zelfs daar worden besluiten niet genomen door anonieme ambtenaren maar door gekozen politici uit de 25 lidstaten van de EU. De allerbeste manier om het Nederlandse softdrugsbeleid te verdedigen (sinds kort verrassend nationale kopzorg nummer één) is om ervoor te zorgen dat het CDA het in Nederland niet meer voor het zeggen heeft.

- Het opheffen van veto’s en het uitbreiden van de medebeslissingsbevoegdheid van het Europees Parlement, waarin de grondwet voorziet, maakt het juist een stuk eenvoudiger falend beleid weer terug te draaien. Denk aan het landbouwbeleid, goed voor zo’n 40 procent van de EU begroting, dat nu eindelijk uit de achterkamertjes komt. Of de structuurfondsen, goed voor zo'n 25 procent, waar het veto verdwijnt en

daarmee onnodige subsidies (zoals voor het door Plasterk genoemde Vermeerplein in Den Haag) tot het verleden gaan behoren.

- Juist vanuit democratisch oogpunt bevat de grondwet een aantal belangrijke verbeteringen, zoals een heldere taakafbakening tussen Brussel en de lidstaten, een grotere rol voor nationale parlementen in de besluitvorming, en de mogelijkheid voor burgers om via het burgerinitiatief (met een miljoen handtekeningen zet je een onderwerp op de Brusselse agenda) rechtstreeks invloed uit te oefenen.

Als laatste voert Plasterk aan dat de grondwet een onding is: te dik en niet helder, met een titel die zelfs volgens voorstanders de lading niet dekt. Een cosmetisch argument tegen inhoudelijke verbetering. Nooit eerder in de geschiedenis struikelde de vooruitgang over een pak A4-papier. Inderdaad, de grondwet ís geen echte grondwet, maar een nieuw Europees verdrag, dat de hele wirwar aan regels uit het verleden samenvoegt tot één overzichtelijk geheel. Het was de Europese Conventie onder leiding van oud-president Giscard d'Estaing van Frankrijk die er het label 'grondwet' op plakte, en dat was op zijn zachtst uitgedrukt 'een beetje dom'. Maar is dat ook een goede reden om tegen te stemmen? Alleen een intellectueel kan zich de luxe van zo'n standpunt permitteren.

Deze grondwet is verre van volmaakt. Maar op belangrijke terreinen zetten we grote stappen vooruit. Europa wordt er transparanter, slagvaardiger en democratischer door. Natuurlijk: bij een tegenstem blijft Nederland gewoon Nederland. Maar waarom zouden we doormodderen met de gebrekkige afspraken die we nu hebben, als het ook sneller en beter kan? Ik denk nog steeds dat we de kiezers kunnen overtuigen. Zodat ik de volgende dag niet in mijn ochtendkrant hoef te lezen dat 'It's the Volkskrant wot won it'.

Michiel van Hulten, voormalig Europarlementariër voor de Partij van de Arbeid, is directeur van de stichting Beter Europa. Hij is vice-voorzitter van de internationale denktank Policy Network. Vanuit Policy Network presenteerden jonge, Europese politici zich onlangs als de 'Progressive Generation'. Het gelijknamige manifest kan je hiervinden.